ר' אליעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום הילכך אמרינן ליה אייתי אשם תלוי ואתני אי אכל ראשון שומן הוא אכל חלב א] ליהוי כפרה ואי לא ליהוי נדבה [א] ת"ר אכל ספק חלב ונודע לו ספק חלב ונודע לו רבי אומר אומר אני כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת רבי יוסי ברבי יהודה ור' אלעזר ב] ורבי שמעון אומרים [א]אין מביא אלא אשם תלוי אחד שנאמר [1]על שגגתו אשר שגג אפילו על שגגות הרבה אינו חייב אלא אחת אמר ר' זירא כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות רבא אמר אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא הכי קתני [ב]כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי מביא חטאת על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת א"ל אביי ואת לא תסברא דידיעות ספק מחלקות לחטאות דאי סלקא דעתך ידיעות ג] [ספק] אין מחלקות לחטאות וחטאת אחת מביא אמאי מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת והתניא [ג]כללו של דבר כל שחלוקין בחטאות חלוקין באשמות אמר ליה רבא בר חנן לאביי ולדידך דאמרת ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יום הכיפורים וכזית חלב אחר יום הכיפורים ויוה"כ במקום אשם תלוי קאי הכי נמי דמביא שתי חטאות הא בהעלם אחת אכלינון א"ל אביי ומאן לימא לן דיום הכיפורים מכפר ד] על דלא מתידע ליה דילמא והוא דמתידע ליה א"ל רבא ה] (א) [ג]הודע [ג]ולא הודע תנן איכא דאמרי אמר ליה רבא בר חנן לאביי מה אילו אכל כזית חלב שחרית ביום הכיפורים וכזית חלב במנחה ביוה"כ הכי נמי דמיחייב שתי חטאות א"ל אביי ומאן לימא לן דיוה"כ כל שעתא מכפר דילמא כוליה יומא מאורתא א"ל ו] (רבה בב"ח תרדא) ז] תניא [ד]הרי שבא לידו ספק עבירה ביוה"כ אפילו עם חשיכה פטור שכל היום מכפר מתיב רב אידי בר אבין ה) [ה]אכל ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת והא בין אכילה לשתייה אי אפשר דלא הוה שהות ביום דמתיידע ליה וכפר ליה ח] דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי וקתני אינו חייב אלא חטאת אחת ואי סלקא דעתך ידיעות ספק מחלקות לחטאות ליחייב שתי חטאות אמרי כי אמר ר' זירא לרבי הא רבנן היא והא מדסיפא רבי היא דקתני ו)שתה ציר או מורייס פטור הא חומץ חייב ומני רבי היא דתניא חומץ אין משיב את הנפש רבי אומר אומר אני חומץ משיב את הנפש ומדסיפא רבי רישא נמי רבי אמרי סיפא רבי רישא רבנן איתיביה רבא אכל היום אכל למחר נהנה היום נהנה למחר אכל היום נהנה למחר נהנה היום אכל למחר [ז]ואפילו מכאן ועד שלש שנים מנין שהן מצטרפין זה עם זה ת"ל [2]תמעול מעל ריבה ואמאי הא כיפר עליה יום הכפורים אמרי כי מכפר יוה"כ על איסורא על ממונא לא מכפר ואיבעית אימא כי מכפר יוה"כ על כוליה שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר ח)וכן אמר ריש לקיש כאן שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאות ט] רבי יוחנן אמר אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא הכי קתני כשם שאם היתה לו ידיעה ודאי מביא י] על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת בשלמא לרבי יוחנן היינו דקא תלי לאשם בחטאת אלא לריש לקיש חטאת באשם מיבעיא ליה קשיא ורמי דר' יוחנן אדר' יוחנן ורמי דריש לקיש אדריש לקיש ט)דתניא [ז]שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך בראשון ולא נכנס בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס יא] (פטור בשני ונכנס חייב הלך בראשון ונכנס) והזה ושנה וטבל והלך בשני ונכנס חייב

ר' אליעזר היא. הילכך ליכא למימר חולין לעזרה נינהו: **ואתני אי ראשון שומן אכל.** ודאי השני חלב ואי אכל ודאי חלב (ב) מספקא ליהוי ליה כפרה להגין עליו עד שיודע לו ויביא חטאת ואי לא ליהוי נדבה: **ונודע לו.** שספק הוא: **כשם.** שאם יודע לו באחרונה שכולן יב] ודאי חלב היו (ג) ודאי ליהוי מביא חטאת על כל אחת ואחת דידיעות ספק שבינתים מחלקות לחטאות דלא הוי העלם אחת: **כך מביא אשם תלוי על כל אחת.** כל זמן שלא נודע לו ידיעה ודאית: **כאן שנה רבי.** כדפרישית י): **אלא מעתה אכל כזית חלב קודם יום הכיפורים וכזית חלב לאחר יום הכיפורים.** ושניהם בהעלם אחת: **במקום אשם תלוי.** יג] כדקתני בפ' בתרא (לקמן כה.) חייבי אשמות תלויים שעבר עליהן יום הכיפורים (ד) יד] א' והוה ליה כידיעת ספק: **דילמא.** הא דאמרינן יום הכיפורים מכפר והוא דמתיידע ליה טו] שספק חלב אכל: **הודע ולא הודע תנן.** בפ"ק דשבועות (דף יב:) מפרש בגמרא בין שנודע לו ספקו בין שלא נודע לו ספקו קודם יום הכיפורים יוה"כ מכפר אלמא אף על גב דלא מתיידע ליה לגמרי מכפר: **תרדא.** (ה) שוטה. לשון אחר עלל: **אכל ושתה בהעלם אחת.** ביום הכיפורים: **אינו חייב אלא אחת.** דשתיה בכלל אכילה: **דמתיידע ליה.** כלומר טז] אי שיעור דהוי אפשר לאודועי וכיון דאיכא שהות דיום הכיפורים בנתיים כדי ידיעה קס ליה דההוא שיעור במקום יז] ספק ידיעה באשם תלוי: **רבנן היא.** ר' יוסי ור' יח] אליעזר: **אכל היום.** משל הקדש שוה חצי פרוטה: **נהנה.** במידי דלאו בר אכילה: **ומכאן עד ג' שנים.** ובהעלם אחד: **הא כפר עליו יוה"כ.** שבינתים על חצי שיעור קמא ואי ידיעות ספק מחלקות הא הוה יוה"כ כידיעת ספק ואמאי מצטרפין: **היינו דתלי לאשם בחטאת.** דכשם שאם היתה ידיעה ודאית בנתיים היתה מחלקת לחטאות דכתיב (ויקרא ה) או הודע אליו חטאתו כך ידיעת ספק מחלקת לאשמות ומביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אלא לריש לקיש חטאת באשם איבעי ליה למיתלי כשם שידיעת ספק מחלקת לאשמות כך מחלקת לחטאות ולכשיודע לו באחרונה יביא חטאת על כל אחת ואחת דהא עיקר ידיעת ספק באשם כתיבא: **אחד טמא ואחד טהור.** ואין ידוע איזה טמא ואיזה טהור: **ולא נכנס.** למקדש: **בשני ונכנס.** למקדש: **חייב.** על ביאת מקדש דממה נפשך איכא ידיעה ודאית וטמא הוא שהרי הלך (ו) בשתיהן: **בשני ונכנס.** ובכניסתו בשני נעלמה ממנו טומאה דכניסה ראשונה חייב:

והתניא כל שחלוקות כו'. ואף על גב דר' יהודה קאמר לה לעיל (דף טו:) מכל מקום לא משמע דפליג עליה רבי בהא ולרבי יוסי ברבי יהודה הכי פירושו כל שחלוקות לחטאות כגון חלב ודם פיגול ונותר חלוקין לאשמות דצריך להביא אשם תלוי על כל אחת ואחת אבל בידיעה לא קמיירי וגם לרבא הכי פירושו כל שחלוקות לחטאות בידיעת ודאי חלוקות לאשמות בידיעת ספק: **אלא** מעתה אכל כזית חלב לפני יוה"כ וכזית לאחר יוה"כ. דהשתא איכא שתי אשמות אכילת חלב דלפני יוה"כ כיפר יוה"כ במקום אשם ואכילת חלב דלאחר יוה"כ הביא עליו אשם והשתא איכא ב' אשמות הכי נמי דאם נודע לו אחר כך על שניהן שיביא שתי חטאות והא אכלם בהעלם אחת אלא לא מייתי ואם כן שמע מינה דהאי כללא כל שחלוקין כו' ליתא שהרי הכא איכא ב' אשמות וליכא כי אם חטאת אחת: **אמר** ליה דילמא יום הכיפורים אינו מכפר אלא אם כן הודע. ועתה יש שתי חטאות כמו שתי אשמות. יט] אמר ליה רבא בר רב חנן תרדא רבא בר רב חנן היה חבר אביי כדאיתא פרק כ] כילד מברכין (ברכות דף מו): **הא** דנקט חלב שחרית ביום הכיפורים ולא נקט מילתא דהיתר וחייב קרבן עבור יום הכיפורים עצמו דאסורה באכילה דאם כן צריך למינקט ככותבת שהוא שיעור אכילת יום הכיפורים ונקט שיעור זוטא ולכך נקט כזית חלב שהוא פחות:

עין משפט
נר מצוה

יב א מיי' פ"ח מהלכות שגגות הל' ז [פסק כרבי והטעם מבואר בכ"מ]
יג ב מיי' שם הלכה ח:
יד ג מיי' שם פי"א הלכה ט:
טו ד מיי' שם פ"ג הלכה ט:
טז ה מיי' שם פ"ו הלכה ה:
יז ו מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הל"ה טוש"ע א"ח סי' תריב סעיף ט בהגה:
יח ז מיי' פי"א מהלכות שגגות הלכה ו [ז]:

מסורת הש"ס

א) שבועות יט: ע"ש, ב) [לעיל ח: טו:], ג) [שבועות ב: לקמן כו.], ד) [לקמן כה.], ה) [יומא פא.], ו) יומא פא., ז) [מעילה יח: ע"ש], ח) [שבועות יט: כל הענין עד סופו], ט) [שבועות יט.] תוספתא דטהרות פ"ו ה"ה, י) [לעיל יז: במשנה],

מוסף רש"י

אכל ספק חלב. אכילת ספק חלב וספק שומן, **ונודע לו.** לאחר זמן שהוא ספק חלב והרי הוא באשם תלוי, וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שספק חלב אכל (שבועות יט:). **על שגגתו אשר שגג.** בפרשת אשם תלוי כתיב (שם). **ידיעות ספק מחלקות לחטאות.** והכי קאמר רבי כשיודע לו לאחר זמן שחלב היה, יביא חטאת על כל אחד ואחד, שידיעת ספק שהיתה לו בינתים מחלקתם דלא ניהוו שני זיתי חלב בהעלם אחד, כך כל זמן שלא נודע לו שהן ודאי חלב אלא ספק חלב מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת, אלמא מדקתני שמביא חטאת על כל אחת סבירא ליה ידיעות מחלקות לחטאות (שם). **תרדא.** אין לב (ב"ק קה: עי"ש) משועמם (ב"מ כ:) שוטה בהול (זבחים כה:). **אכל ושתה בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת.** דחד שמא הוא, דאכילה ושתיה מחד קרא נפקא (יומא פא.). **ואפילו.** לא השלים אכילתו, **מכאן ועד שלש שנים.** מנין שהוא חייב (מעילה יח:) **אחד טמא.** מת קבור בו ואי אפשר להלך שלא יאהיל (שבועות יט.). **והלך בראשון.** ואינו יודע אם בטמא אם בטהור, **ולא נכנס.** למקדש, **בשני ונכנס.** וחזר והלך בשני וידע שהלך בשניהם והרי הוא טמא ודאי, ונכנס למקדש בהעלם טומאה שנתעלם ממנו, טומאה, **חייב.** קרבן עולה ויורד, שיש כאן בתחילה ידיעה ודאית (שם). **הלך בראשון.** וידע שהוא ספק טמא, **ונכנס.** למקדש בהעלם טומאה, ששכח הילוכו בשביל זו, **והזה ושנה.** הזה בשלישי ושנה בשביעי, **וטבל והלך בשני.** וידע שהוא ספק טמא, **ונכנס.** למקדש בהעלם טומאה, **חייב.** או מחמת ביאה ראשונה או מחמת ביאה שניה, דממה נפשך או ביאה ראשונה או ביאה שניה בטומאה היתה (שם).

שינויי נוסחאות

א] וליהוי ליה כפרה. (ש"מ): **ב]** אלעזר בר' שמעון. (ש"מ): **ג]** וכ"ה בש"מ: **ד]** מכפר אע"ג דלא. (ש"מ): **ה]** רבא תרדא הודע. (ש"מ): **ו]** צ"ל רבא בר חנן תררא. ופי' של תררא שוטה מוריד ריר ערוך ערך תרר וע' רש"י ב"ק קה: וב"מ כ: (גליון), ובדפ"ר: אמר ליה תרדא: **ז]** צ"ל תנן. (גליון): **ח]** ליה יום הכפורים דיוה"כ. (ש"מ): **ט]** ור' יוחנן אמר. (ש"מ): **י]** מביא חטאת על. (ש"מ): **יא]** ברה"ז מ"ז. (גליון), ובש"מ כ"י מחק רק תיבת, פטור: **יב]** חלב ודאי היו מביא [והשאר נמחק]. (ש"מ): **יג]** אשם תלוי קאי כדקתני. (דפו"ר): **יד]** הכפורים פטורים והוה. (ש"מ): **טו]** ליה קודם יוה"כ שספק חלב אכל אבל ידיעת ספק אימא דלעולם אינה מחלקת. (ש"מ): **טז]** צ"ל איכא. (גליון),, וגי' רש"ש: כלומר שיעור: **יז]** צ"ל ידיעת ספק. (גליון): **יח]** ר' יוסי ור' אלעזר. (ש"מ): **יט]** אמר ליה רבא בר רב חנן הוא תחילת דיבור. (ש"מ, וכ"ה ברש"ש): **כ]** צ"ל כילד משתתפין עירובין דף פו. (גליון, ועי' הגהות בן אריה ומראה כהן):

תורה אור השלם

1. וְהֵבִיא אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ לְאָשָׁם אֶל הַכֹּהֵן וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגָג וְהוּא לֹא יָדַע וְנִסְלַח לוֹ: ויקרא ה יח
2. נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי יְיָ וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַייָ אַיִל תָּמִים מִן הַצֹּאן בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְאָשָׁם: ויקרא ה טו

הגהות הב"ח

(א) גמ' א"ל רבא תרדא הודע: **(ב)** רש"י ד"ה ואתני וכו' ומספקא. נ"ב ר"ל או מספיקא: **(ג)** ד"ה כשם וכו' שכולן ודאי חלב היו ראוי להיות מביא: **(ד)** ד"ה במקום אשם וכו' יום הכיפורים פטורים והוה ליה: **(ה)** ד"ה תרדא. נ"ב ובבבא מציעא דף כ' פרש"י לשון שעמום: **(ו)** ד"ה חייב על ביאת וכו' הלך בשתיהן ובכניסתו נעלמה ממנו טומאה הס"ד והשאר נמחק ונ"ב כך פרש"י בשבועות דף י"ט:

רבינו גרשום

ר' אליעזר היא דאמר מתנדב אדם אשם תלוי בכל יום. הילכך דבין כך ובין כך מצי מייתי אמרינן ליה לשני אייתי אשם תלוי ואתני. **אי אכל ראשון שומן הוא אכל חלב** וניהוי ליה האי אשם לכפרה **ואי לא להוי נדבה**: **רבי אומר אומר אני כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת.** כשאכל ספק חלב ונודע לו שספק חלב אכל וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שספק חלב אכל וחזר ואכל ספק חלב ונודע לו שודאי חלב אכל כיון דבאחרונה היתה ידיעה ודאי מביא חטאת על כל אחת ואחת וכשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת **כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת**: **כאן שנה ר' ידיעת ספק מחלקת לחטאות.** אע"ג דידיעות ראשונות ידיעת ספק הוו כיון דאחרונה ידיעה ודאי הויא הנהו ראשונות דספק מחלקות נמי לחטאות ולהכי קאמר כשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כך מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת: **ורבא אמר ידיעת ספק** אין מחלקת לחטאות כלל. **אלא הכי קתני כשם שאם היתה לו ידיעת** ודאי בעלמא בין כל אחת ואחת **מביא חטאת על כל אחת ואחת כך אם היתה לו ידיעת ספק** מש"ה **מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת** אבל לא חטאות: **ואת לא תסברא דידיעת ספק מחלקת לחטאות.** אלא סבירא לך דידיעת ספק **אינה** מחלקת לחטאות וחטאת אחת **מביא** על ידיעה אחרונה ודאית א"כ **אמאי מביא אשם תלוי על כל אחת ואחת והתניא כללו** כו': **אלא מעתה אכל כזית חלב לפני יוה"כ** כזית אחר לאחר יוה"כ בהעלם אחד: **ויוה"כ במקום אשם תלוי.** כדתנן בפירקין בתרא (כה.) חייבי אשמות תלויין אחר יוה"כ פטורין וכיון דבמקום אשם תלוי קאי האי יוה"כ הוי כידיעת ספק הכי נמי כיון דאמרת דידיעת ספק מחלקת הכי נמי דמביא ב' חטאות אמאי: **הא בהעלם אחד אכילינון.** ובהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת: **א"ל אביי ומאן לימא לן דכי מכפר יוה"כ.** במקום אשם תלוי **אע"ג דלא מתיידע ליה** לבעלים דאכל הוא **דלמא הוא דמתיידע ליה** דספק אכל הוא דמכפר והכא לא אתיידע ליה: **א"ל תרארא.** עצל: **הודע ולא הודע תנן.** בפרקין קמא דשבועות שאר חייבי מיתות וכריתות הודע ולא הודע עשה ולא תעשה יוה"כ מכפר אע"ג דלא מתיידע ליה: **מה אילו אכל כזית חלב שחרית ביוה"כ וכזית חלב במנחה הכי נמי דמחייב ב' חטאות.** [ד]מקצת יום שבינתים דיוה"כ דמכפר עליה במקום אשם תלוי וליהוי כספק ידיעה בנתים וליחייב ב' חטאות וקי"ל דלא דבהעלם אחד הוו: **אמר ליה אביי** ומנלן דיוה"כ דכל שעה ושעה **מכפר** ואפילו מקצת יום כלומר דליהוי כידיעת ספק **דילמא** לא מכפר עד דאיכא **כולי יומא** בלא חטא: **א"ל רבא תרארא. הרי שבאת** כו' דאפי' מקצת יום מכפר ולדבריך ליחייב ב' חטאות וכן נמי בין אכילה לשתיה אי איפשר דלא הוה שהות פורתא וכיפר עליה ההיא פורתא דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי וקתני אין חייב כו': **אמרי כי אמר ר' זירא.** ידיעת ספק מחלקת לחטאות לר' כדקאמרי' כאן שנה ר' **והא** דקתני אינו חייב אלא חטאת אחת **רבנן היא** דלית להו ידיעת ספק מחלקת לחטאות: **והא מדסיפא ר' היא דקתני שתה ציר או מוריים פטור.** דאינו עשוי לשתיה אלא לטיבול ואינו משיב את הנפש **הא** שתה חומץ **חייב** דמשיב את הנפש אלמא **רישא נמי ר'**: **אמרי** לא **סיפא ר' ורישא רבנן.** ולא קשיא: **אכל היום.** מהקדש **אכל למחר** מהקדש היום ונהנה למחר או **אכל** היום ונהנה למחר או למפרע **ואפי'** מיכן **ועד ג'** שנים שלא השלים לשוה פרוטה עד ג' שנים: **מנין שמצטרפין זה עם זה.** לפרוטה ולקרבן מעילה **ת"ל תמעול מעל ריבה**: **ואמאי.** מצטרפין לחייבו קרבן מעילה **הא** הוה יוה"כ בנתיים **וכיפר עליה יוה"כ** במקום אשם תלוי וליהוי כספק ידיעה ונימא דספק ידיעה מחלקת ולא מצטרף איסורא ולא ליחייב קרבן מעילה: **אמרי** משום הכי מצטרף דלא מכפר עליה יוה"כ **דכי מכפר על איסורא על ממונא לא מכפר.** ואכל היום ואכל למחר ממונא הוי דמחייב קרן וחומש ואשם ואממונא לא מכפר: **ואב"א כי מכפר יוה"כ אכולה שיעורא** כגון אכל כזית חלב לפני יוה"כ והכא פחות מחצי פרוטה ופחות מחצי זית אכל לפני יוה"כ הילכך לא מכפר: **וכן אמר ריש לקיש.** כר' זירא ור' יוחנן כרבא: **בשלמא לר' יוחנן.** דמוקים לה דהוה ליה ידיעות ודאי בין כל אחת ואחת: **היינו דקא תלי.** ליה ר' בברייתא **לאשם בחטאות** דכשם שמביא חטאת על כל אחת ואחת כשיש ידיעה ודאי בינתיים כך מביא אשם תלוי על כל אחת כשיש ספק ידיעה בינתיים: **אלא לריש לקיש.** דאמר דשנה ר' דידיעת ספק מחלקת לחטאות כדאמרן כשהי' ידיעת ספק בינתיים וידיעה ודאי בסוף **חטאת באשם איבעי** ליה למיתלא דבספק ידיעות פשיטא לן דמביא אשם תלוי על כל אחת ואחת והכי איבעי ליה למימר כשם שמביא אשם תלוי על כל ספק ידיעה כך מביא חטאת על כל ספק ידיעה כיון דידיעת ודאי היה בסוף הואיל וסבירא ליה דידיעת ספק מחלקת לחטאות **קשיא**: **הילך בראשון ולא נכנס** למקדש והילך בשני ואח"כ **נכנס** למקדש **חייב** קרבן על הטומאה דממה נפשך טמא הוא דבשתיהן הילך: וכן **הילך בראשון ונכנס.** למקדש והילך **בשני ונכנס חייב** נמי ממה נפשך ובטומאת מקדש וקדשיו בעינן ידיעה בתחילה ובסוף והעלם בינתיים דכתיב בהו ונעלם והוא ידע: **הילך בראשון** ונכנס למקדש ואח"כ הוזה. ביום ג' ושנה בשביעי וטבל ואח"כ הלך בשני ונכנס חייב שהרי נכנס ב' פעמים וממה נפשך או בפעם ראשון או בפעם שני טמא היה:

שיטה מקובצת

ידיעות ספק מחלקות לחטאות ה"מ למיפרך מאי כשם כדפריך לקמן לרשב"ל: **אלא מעתה** דכל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות **אכל כזית חלב לפני יוה"כ** וכו' דהשתא איכא שתי אשמות יוה"כ דהוי במקום אשם וכפר על כזית ראשון אי הוי ספק חלב ואחר יוה"כ יביא אשם תלוי על הזית השני ה"נ דמייתי שתי חטאות על שניהם כשיודע לו שאכל חלב והא בהעלם אחד אכלינון, ואפילו ידיעת ספק אין כאן, ולדבריך אין הכלל כל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות קיים שהרי יש כאן שני אשמות ואין כאן אלא חטאת אחת כך פי' התוס', אבל מדקאמר ולדידך דאמרת ידיעת ספק מחלקת לחטאות משמע שאין הפירוש כך, אלא ה"פ לדידך דאמרת ידיעת ספק מחלקת לחטאות כמו שמחלקת באשמות ואע"פ שאינו ראוי שידיעת ספק תחלק בחטאות כיון שאינו מביא קרבן אלא בידיעה ודאית, אלא שאתה לומד אותו מכלל זה כל שחלוקין לחטאות חלוקין לאשמות א"כ כל דבר שמחלק באשמות מחלק בחטאות ויוה"כ כיון שמחלק באשמות יש לחלק נמי בחטאות וזה אי אפשר כיון דליכא ידיעה כלל, וא"כ אין הכלל אמת לענין יוה"כ הילכך ספק ידיעה נמי לא תלמוד ממנו, וכך יש לפרשו כל שחלוקין לחטאות דהיינו בידיעה ודאית חלוקין באשמות בידיעת ספק וכן אתה צריך לפרש גבי כזית חלב שחרית וכזית במנחה וגבי אכל ושתה בהעלם אחד, וכן גבי מעילה ואמאי והא כיפר עליה יוה"כ ואי [ס"ד] ידיעת ספק מחלקת לחטאות כמו שמחלקת לאשמות א"כ יוה"כ נמי מחלק בחטאות לחייב שתי חטאות ויחלק נמי א) בשני חצאי שיעורין לעשות כאילו נודע לו בנתיים ולא יצטרפו לחייבו אשם מעילות, כך נ"ל פי' השמועה (הרא"ש ז"ל בתוספותיו): **כל שחלוקין** כו' ואי אין ידיעת ספק מחלקות לחטאות כיון דס"ל לרבי דמחייב אשם תלוי על כל אחת ואחת מידיעת ספק א"כ לא הוי הכלל ברור בשלמא לר' יוסי ברבי יהודה דסבר דאפילו לאשם תלוי אין ידיעות ספק מחלקות ניחא כללו של דבר כדתנן במתניתין כשם שאם אכל כזית חלב ונותר ופיגול כו' דהיינו ספק חלב ספק נותר כו' ומיירי דלא היתה [לו] ידיעה כלל: **מתיב רב אידי בר אבין.** גליון. הוי כמו אתקפתא דלעיל אלא דלעיל פריך מסברא ומצי לדחויי דאה"נ כדתריץ לעיל אבל הכא פריך ממשנה דתני בהדיא אין חייב אלא אחת. (מהר"י ז"ל): [**רש"י ד"ה ומכאן**] **ובהעלם א'.** והיינו צירף את המעילה לזמן מרובה דתנן לעיל [טו:] דחייב: [**ד"ה בשני כו'**] **למקדש.** ובכניסתו [נעלמו] ממנו מקדש וידע טומאה [דהוי ליה] ידיעה [בתחילה] ובסוף והעלם בנתים: [**תוס' ד"ה והתניא**] **חלוקין לאשמות** וכו'. גליון. דאם אכל בהעלם א' ספק שלשתן חייב שלשה אשמות. (מהר"י ז"ל): [שם] **אבל בידיעה לא קמיירי.** דהא סבר דאף באשמות אין ידיעות מחלקות. (גי' מהר"י ז"ל): **ד"ה הא דנקט.** גליון. וזה לשון הרא"ש ז"ל אילו אכל כזית חלב הוי מצי למימר אכילה סתם ולאו דוקא א"נ משום כזית נקט [חלב] דאכילת היתר בעינן ככותבת. ע"כ:

א) [וז"ל המגיה בדפוס וילנא: נראה דל"ל דמה חטאת אם הפסיק בשתי חצאי זיתי חלב שנודע לו בנתים שאכל ספק חלב לא מצטרפי ה"ג אשם מעילות הוא כן וא"כ היכי תנן דצירף את המעילה ואפי' מכאן ועד ג' שנים.] ואמנם הנוסח הנדפס שם משובש, ונתקן כאן ע"פ הוצאת אילן.

רבי שמעון פוטר בזו ר"ש בן יהודה פוטר בכולן משום רבי שמעון ואפילו בקמייתא אמר רבא הכא במאי עסקינן [א]כגון שהלך בראשון ובשעת הילוכו בשני שכח שהלך בראשון ובהא פליגי ת"ק סבר מקצת ידיעה כידיעה דמיא ור"ש סבר מקצת ידיעה לאו כידיעה דמיא אמר מר הלך בראשון ונכנס והיזה א]וטבל והלך בשני ונכנס חייב ב]אמאי חייב הא לא הוי ליה ידיעה אמר ריש לקיש הא מני רבי ישמעאל היא דלא בעי ידיעה בתחלה רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן כאן עשו ספק ידיעה כידיעה ג]סלקא דעתך כאן עשו והוא הדין לכל התורה כולה קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש בשלמא דר' יוחנן אדר"י לא קשיא כאן עשו אבל בכל התורה כולה לא מאי טעמא הכא גבי טומאה כתיב [1]ונעלם ממנו והוא טמא ידיעה דאית בה נמי ספק חייב קרא אבל בכל התורה כולה כתיב [2]או הודע אליו חטאתו אי אית ליה ידיעה הוא דמחייב אלא לר"ל קשיא אדמוקים לה כר' ישמעאל לוקמה כרבי הא קמ"ל דר' ישמעאל נמי לא בעי ידיעה בתחלה הא מתניתין היא א)דתנן רבי ישמעאל אומר ונעלם [ונעלם] (ממנו) שתי פעמים [ב]לחייב על העלם טומאה ועל העלם מקדש איצטריך סלקא דעתך אמינא מקרא לית ליה מגמרא אית ליה קמ"ל:

מתני' חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה מהן אכל אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באיזה מהן שגג שבת ויום הכיפורים ועשה מלאכה בין השמשות ואינו יודע באיזה מהן עשה רבי אליעזר מחייב חטאת [ג]ורבי יהושע פוטר א"ר יוסי לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות שהוא פטור שאני אומר מקצת ד] (א) עשה היום ומקצת עשה למחר על מה נחלקו על העושה מלאכה בתוך היום ואינו יודע אם בשבת עשה אם ביוה"כ עשה או על העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע [ד]אף מאשם תלוי ה]ר' שמעון ור' שמעון שזורי אומרים לא נחלקו על דבר שהוא ו]משם אחד שהוא חייב על מה נחלקו על דבר שהוא משום ב' שמות שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר א"ר יהודה אפילו נתכוון ללקוט תאנים וליקט ענבים וליקט תאנים שחורות וליקט לבנות וליקט שחורות ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר (ב) ז][אמר ר"ש] תמיהני אם פטר בה ר' יהושע א"כ למה נאמר [2]אשר חטא בה ג)פרט למתעסק:

גמ' תניא א"ר אליעזר ב)מה נפשך אי חלב אכל חייב אי נותר אכל חייב אי אשתו נדה בעל חייב אי אחותו בעל חייב אי בשבת עשה מלאכה חייב אי ביה"כ עשה מלאכה חייב אמר לו רבי יהושע הרי הוא אומר אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא ורבי אליעזר האי בה מאי עביד ליה מיבעי ליה ד)פרט למתעסק

רבי שמעון פוטר בזו. דשני טומאות נינהו אכל חדא וחדא כניסה איכא למימר שביל זה הוא הטהור והילכך ליכא ידיעה ודאית בתחלה ובטומאת מקדש בעינן ידיעה בתחלה ובסוף והעלם בנתים ות"ק דמחייב מפרש טעמיה לקמן: **ואפילו בקמייתא.** בתרתי קמייתא בתמיה והא איכא ידיעה ודאית (ג) בכניסה אחריתי: **שכח שהלך בראשון.** ואף על גב דטומאה ודאית היא מיהא ליכא אלא מקצת הידיעה דשכח את הראשון ובהא פליגי הני תרי תנאי אליבא דר' שמעון ת"ק אליבא דר' שמעון לא פטרו אלא בבתרייתא דאילו בקמייתא כיון דממה נפשך איכא ח] טומאה ידיעה ודאית שהלך בשניהם אף על פי ששכח שהלך בראשון אפילו הכי מקצת ידיעה כידיעה והוה ליה ידיעה בתחלה אבל בבתרייתא ליכא ידיעה ט] ודאית: **ור' שמעון בן יהודה סבר.** אף על גב י]דטומאת ידיעה ודאית היא כיון דליכא אלא מקצת ידיעה כמאן דליתיה דמיא: **ר' ישמעאל כו'.** בפרק שני דשבועות (יד:): **וקשיא דריש לקיש אדריש לקיש.** דאמאי לא אוקמה כרבי ולימא ידיעת ספק כודאי: **ונעלם והוא טמא.** משמע אף על גב דאיכא קצת העלמה בטומאה חייב: **ונעלם כו'.** מדאפיק הני תרי ונעלם להך דרשא אלמא לית ליה ידיעה בתחלה דידיעת טומאה דבעי בתחלה ובסוף לא יא]מפקא אלא מהנך תרי ונעלם כדאמרן בפ"ק דשבועות (דף ז.): **מתני' חלב ונותר לפניו.** וכסבור שניהן שומן דהיתרא: **אשתו נדה ואחותו עמו בבית.** בא על האחת כסבור זו אשתו וכסבור שטהורה היא ונמצא שאשתו היתה נדה ועוד ספק על איזו מהן בא: **ור' יהושע פוטר.** מפרש בגמרא (ד) אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא: **או שעשה.** מלאכה בשבת ואינו יודע איזו מלאכה עשה אם חרש אם זרע: **אף מאשם תלוי.** מפרש בגמ' [ע"ב]: **לא נחלקו.** ר' אליעזר דאמר לא בעינן שידע במה חטא יב][ור' יהושע דאמר בעינן שידע במאי חטא]: **על דבר שהוא** יג]**משם אחד.** כגון שתי אילנות של מין אחד לפניו ולא ידע אם מזה לקט אם מזה: **שהוא חייב.** שהרי ידע במה חטא איזו מלאכה עשה שבלקיטת תאנים חטא: **על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות.** כגון ספק קצר ספק טחן אי נמי ספק תאנים ספק ענבים וכן בנתכוון לזו ועשה את זו דבה דכתיב בקרא בין אידיעה בין יד]אחטאת היא לר' יהושע עד שיתכוון לחטוא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא ולרבי אליעזר כיון דנתכוון לדבר שיש בו חטא ולעת ידיעה נודע לו שחטא סגי: **א"ר יהודה כו'.** בגמרא [ע"ב, כ.] מפרש מאי פלוגתיה דרבי יהודה עלייהו: **ותמיה אני אם פטר בה.** כלומר על מה פטר בה רבי יהושע הלא נתכוון על דבר האסור: **א"כ.** דמתעסק כי האי גוונא חייב למה נאמר בה: **פרט למתעסק.** בהיתרא כגון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אבל זה המתעסק באיסור חייב: **גמ' מבעי ליה פרט למתעסק.** כגון נתכוון לזו ועשה אחרת. ואי קשיא אם כן דר"א אית ליה דרב נחמן האי בה דדריש ר' אליעזר פרט למתעסק לא צריך דממלאכת מחשבת דמייתי רב נחמן מצי למילף נראה לי דר"א לית ליה דרב נחמן דדריש מלאכת מחשבת אסרה תורה דלא משמע ליה ההיא דרשא ולא מייתי דרב נחמן אלא משום דאמר בהדיא דמתעסק בשבת פטור אבל לרבי יהושע דדריש אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא איהו דריש כרב נחמן מלאכת מחשבת אסרה תורה (ה):

אדמוקמת כרבי ישמעאל לוקמה כרבי. וצ"ל על כרחך דלאו כרבי ממש דאם כן בלא קשיא דריש לקיש אדר"ל מצי למפרך לוקמה כרבי ומטעם ידיעת בית רבו ומש"ה חייב דהוה ליה ידיעת בית רבו ורבי סבר שמה ידיעה אלא הכי פריך טו]אדמוקמת ליה כרבי ישמעאל ומוקמת ליה בלא ידיעה כלל לוקמה כרבי ובידיעת מקצת כמו ידיעת ספק דסבר רבי שמה ידיעה: **הא** מתניתין היא דתנן כו'. והקשה הרב ר' שמואל מווארדו"ן והיכי מוכח מהאי מתניתין דמייתי דרבי ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה לעולם אימא לך דבעי טז] אי משום דמפיק ונעלם ונעלם לדרשא אחריתי הא חזינן רבי דסבר ידיעת בית רבו שמה ידיעה ובעי ידיעת בית רבו אע"ג דמפיק ונעלם ונעלם להעלם טומאה ולהעלם מקדש כמו הכא ומכל מקום בעי ידיעת בית רבו ממשמעות ונעלם מכלל שידע כבר ויש לומר בשלמא רבי אשכחנא בעלמא דבעי ידיעת בית רבו א"כ גבי מקדש וטומאה נמי בעי לה אבל רבי ישמעאל לא אשכחנא בשום דוכתא דבעי ידיעת בית רבו ועוד יש לומר א"כ הוה ליה למימר בהדיא ונעלם מכלל שידע כבר יז]:

מסורת הש"ס

א) שבועות יד:, ב) [הוריות ה.], ג) שבועות יח: הוריות ה., ד) הוריות ה., ה) [ועי' תוס' סנהדרין סב: ד"ה להגביה],

שינויי נוסחאות

א] והיזה ושנה וטבל. (ש"מ): **ב]** חייב ואמאי חייב. (ש"מ): **ג]** כידיעה קא סלקא דעתין. (ש"מ): **ד]** מקצת מלאכה עשה היום ומקצת מלאכה עשה למחר. (ש"מ): **ה]** במשנה שבמשניות איתא ר"ש שזורי ור"ש אומרים וכו' וכן איתא לקמן כ. (גליון): **ו]** שהוא משום שם אחד. (ש"מ): **ז]** תמהני. נוסחת רש"י והרגמ"ה, ותמהני. ונוסחת הרמב"ס ז"ל א"ר שמעון תמהני עיין בפי' המשנה. (ש"מ, ועי' מלאכ"ש): **ח]** איכא ידיעת טומאה ודאית. (ש"מ): **ט]** ידיעה טומאה ודאית. (ש"מ): **י]** אע"ג דידיעת טומאה ודאית. (ש"מ): **יא]** מפקא. בדפ"ר נפקא לן: **יב]** כ"ה בדפ"ר: **יג]** שהוא משום שם אחד. (ש"מ): **יד]** בין אחטאה. (גליון, וכ"ה בדפ"ר): **טו]** הכי פריך אדמוקי לה. (ש"מ): **טז]** דבעי ידיעת בית רבו אי. (ש"מ): **יז]** שידע כבר לשון התוספות. (ש"מ):

תורה אור השלם

1. אוֹ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בְּכָל דָּבָר טָמֵא אוֹ בְנִבְלַת חַיָּה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טָמֵא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא וְאָשֵׁם: ויקרא ה ב
2. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: ויקרא ד כג

הגהות הב"ח

(א) במשנה שאני אומר מקצת מלאכה עשה וכו' ואינו ידוע אם בשבת: **(ב)** שם ור' יהושע פוטר א"ר יהודה תמיהני אם פטר: **(ג)** רש"י ד"ה ואפי' וכו' ודאית הס"ד ואח"כ מ"ה הילוכו בשני כו' בכניסה אחריתי שכח: **(ד)** ד"ה ורבי יהושע וכו' בגמרא מדכתיב אשר:

שיטה מקובצת

על מה נחלקו (אלא בדבר) [על דבר] כו'. פ"ה כגון ספק (אפה) [קצר] ספק טחן וכן ספק תאנים ספק ענבים וכן נתכוין לזו ועשה זו. תפש לשון דהכי הוא ודאי דמהא מיירי דמתכוין לזו ועשה זו דהא מייתי לה אבל אין זקוק לומר דמיירי כלל בספק (אפה) [קצר] ובספק טחן דמהא לא איירי כלל דודאי זקוקים אנו לפרש מה שפי' דבה דכתיב בקרא בין אחטאת בין אידיעה דלר' יהושע עד שמתכוין לחטא בה ולעת הידיעה ידע במה חטא דבתרווייהו פטר ר"י כדתנן במתני' במילתיה דת"ק דבעי דידע במה חטא ובמילתיה דר"ש עד דמתכוין לחטא בה. (תוס'):

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פי"א מהל' שגגות הל' ו:
ב [מיי' שם הל' א ב]:
כ ג מיי' פ"ב מהל' שגגות הל' ג ופ"ח הל' ה:
כא ד מיי' פ"ח שם הל' ה:

מוסף רש"י

רבי שמעון פוטר בזו. דאין כאן באחת מכולן ידיעה ודאית בתחלה, שאף ידיעה תחלה של שביל שני ספיקא היא, שהרי טהר לו מטומאה ראשונה אם הראשון הוא הטמא (שבועות יט.). **פוטר בכולן.** אף בראשונה ולקמן מפרש לה (שם). **ואפילו בקמייתא.** בתמיה, ממה נפשך טמא הוא, קודם שנכנס היה טמא ודאי וידיעת ודאי הוה ליה בתחלה (שם יט:). **שכח שהלך בראשון.** ואין כאן אלא מקצת ידיעה (שם). **ת"ק סבר מקצת ידיעה כידיעה דמיא.** ת"ק אליבא דר"ש שפוטר בהזה ושנה ואינו פוטר בראשונה, סבר כיון דטומאת ודאי הוא, אע"ג דאיהו לא ידע לה לכולהו דתיהוי ליה ידיעת ודאי אלא ידיעת ספק, עדיפא היא מהנך ידיעות ספק דהזה ושנה, דהתם ידע ליה לכולה מילתא ואפילו הכי ספק הוא, אבל הכא אי הוה ידע לה לכולה מילתא הוה ליה ידיעה ודאית, הילכך לאו ידיעת ספק היא אלא מקצת ידיעה ודאית ומקצת ידיעה ככל ידיעה, ור"ש בן יהודה אליבא דר"ש סבר לא אמרינן מקצת ידיעה ודאית ככל ידיעה (שם). **ואמאי חייב.** לת"ק פריך (שם). **אדמוקים לה כר' ישמעאל.** מאי דוחקיה למימר דלא בעי האי תנא ידיעה בתחילה, דלמא לעולם בעי וסבירא ליה כרבי דאמר ספק ידיעה כידיעה (שם). **הא קמ"ל.** ריש לקיש (שם). **מגמרא.** הלכה למשה מסיני (שם).

רבינו גרשום

ור' שמעון פוטר. שאין שם ידיעה ודאי שאינו יודע באיזו כניסה היה טמא: **ר' שמעון בן יהודה פוטר בכולן משום ר' שמעון ואפילו בקמייתא.** בתמיה בחדא כניסה אמאי ממה נפשך ידיעה ודאי של טומאה היא כשנכנס: **אמר רבה הכא במאי עסקינן כגון שהילך בראשון ובשעה שהילך בשני שכח שהילך בראשון.** ואחר כך נכנס למקדש דהכא מקצת ידיעה היא ולא כולה שכיון שהילך בראשון לא ידע שהוא טמא ודאי וכי הילך שוב בשני ושכח שהילך בראשון ולא ידע שהוא טמא ודאי: **דת"ק סבר מקצת ידיעה ככולה ידיעה דמיא** וחייב **ור' שמעון סבר** לא אמרינן מקצת ידיעה ככולה ידיעה ופטור: **אמר מר הלך כול' ואמאי חייב הא לא הויא ידיעה.** ודאי: **אמר ריש לקיש הא מני ר' ישמעאל היא.** דאמר בפ' קמא דשבועות **דלא בעי ידיעה בתחלה** והילכך אפי' אם לא הוה ידיעה כלל חייב: **ור' יוחנן אמר אפילו תימא רבנן.** דבעו ידיעה בתחילה ובסוף [מ"מ] הוי חייב דקסבר **כאן** לענין טומאה **עשו ספק ידיעה** כידיעה ודאי הילכך חייב: **קס"ד כאן עשו וה"ה לכל התורה כולה** א"כ **קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן קשיא דריש לקיש אדריש לקיש.** קשיא דר' יוחנן אדר' יוחנן דהכא אמר ר' יוחנן ספק ידיעה כידיעה ודאי הוא והתם בספק חלב [אמר] דספק ידיעה אינה כידיעה ודאי ואינו חייב חטאת כעל ידיעה ודאי אלא אשם כעל ידיעה ספק: וקשיא דריש לקיש אדריש לקיש דכיון דאמר ריש לקיש דר' סבר דידיעת ספק מחלקת לחטאות אמאי מוקים הא דשבילין דחייב כר' ישמעאל לוקמה כרבי: **בשלמא דר' יוחנן אדר' יוחנן לא קשיא. כאן** גבי קדש הוא דעשו ספק ידיעה בתחלה כודאי ידיעה דידיעה תחלה דקודש ומקדש לא אשכחן בהדיא אלא מכללא אתו כדאמר ונעלם מכלל שידע הלכך כיון דלא כתיבא ידיעה בהדיא משום הכי אפילו בידיעת ספק נמי סגיא וחייב **אבל בכל התורה** דבהדיא כתיב ידיעה או הודע אליו משום הכי בעינן אי אית ביה ידיעה ודאי חייב אי לא לא: **אלא לר"ל קשיא אדמוקים להך כר' ישמעאל לוקמה כרבי** הכי נמי דמצי מוקים לה כרבי: **אלא הא קמ"ל דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה.** ומאי קמ"ל **מתניתין היא** בשבועות דר' ישמעאל לא בעי ידיעה בתחלה: **דתנן ונעלם ממנו ונעלם ממנו ב' פעמים** אחד **לחייב על העלם טומאה** ואחד **לחייב על העלם מקדש** וקדשיו. דהא מאן דבעי ידיעה בתחלה מונעלם ממנו דכתיב תרי זמני נפקא ליה כדאמר לעיל ונעלם והוא ידע ונעלם: **איצטריך** לאשמועינן דמהו דתימא כי לית ליה לר' ישמעאל ידיעה בתחלה מקראי כדאמרינן דקא מפיק להו להעלם מקדש וטומאה אבל **מגמרא** מסברא **אית ליה** קמ"ל ר"ל דלית ליה: **מתני' שבת ויוה"כ.** כגון שחל יום הכפורים באחד בשבת **ועשה מלאכה בין השמשות** במ"ש **או על העושה** מלאכה **ואין ידוע מעין אי** זו אב של **מלאכה עשה** או מעין אי זו תולדה של אב מלאכה עשה: **לא נחלקו** ר' אליעזר ור' יהושע **על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב.** כגון היו לפניו שני גפנים או ב' תאנים ונתכוון ללקוט את זו ולקט את האחרת שהוא חייב הואיל ושם אחד הוא גפן וגפן או תאינה ותאינה: **על מה נחלקו על דבר שהוא משום ב' שמות.** כגון אם נתכוון לבצור וקצר או לבצור ענבים ולקט תאנים שר' **אליעזר מחייב** ור' **יהושע פוטר:** ר' **יהודה אומר** לא מיבעיא בדבר שהוא משום שם אחד דמחייב ר' אליעזר אלא **אפי'** ללקט **תאנים ולקט ענבים** כו'. דהיינו דבר שהוא משום שני שמות אפילו הכי ר' **אליעזר מחייב** ור' **יהושע פוטר.** ותמה **אני אם יפטור בזה** ר' **יהושע** שהרי בין כך ובין כך עשה מלאכה: **א"ל** ר' שמעון [שזורי א)] אין בודאי פטור בזה שאם כן כדבריך **למה נאמר אשר חטא בה** דהיינו משמע עד שחטא בה באותה מלאכה שנתכוון וזה עשה אותה בלא מתכוון **אמר לו** ר' יהודה אשר חטא בה ההוא **פרט למתעסק** בהיתירא ועלתה בידו איסורא לרבא כדאית ליה לקמן בגמרא ולאביי כדאית ליה אתא אבל בכאן תמיה אני אם יפטר בה ר' יהושע: **גמ' מה נפשך** וכו'. היינו טעמא דר' אליעזר דמחייב חטאת ממה נפשך: ור' יהושע פוטר. משום דכתיב **אשר חטא בה עד שיודע במה חטא: פרט למתעסק.** שמתעסק בהן לצורך דבר אחר ובא לידי איסור שלא בכוונה:

א) מדברי רבינו נראה שהיה גורס במשנה א"ל ר"ש שזורי א"כ למה נאמר וכו' ור' יהודה השיב לו פרט למתעסק [המגיה בווילנא] ויש לציין כי בכ"י ירושלים ובהוצאת אילן ל"ג שזורי.

מתעסק דמאי אי דחלבים ועריות חייב (א) א) א] [דאמר רב נחמן אמר שמואל [א] המתעסק בחלבים ועריות חייב] שכן נהנה ב] ואי מתעסק בשבת ג] פטור מאי טעמא [ב] מלאכת מחשבת אסרה תורה לרבא משכחת לה כגון שנתכוון לחתוך את התלוש וחתך את המחובר לאביי משכחת לה כגון דנתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר דאיתמר [ג] נתכוון להגביה את התלוש [ב] וחתך את המחובר פטור מאי טעמא דהא לא איכוון לשום חתיכה לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אביי אמר חייב דהא איכוון לשום חתיכה רבא אמר [ג] פטור ד] דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא: ה] רבי יוסי אומר לא נחלקו כו': תניא אמר להן רבי יוסי דקדקתם אחרי מאי אמרי ליה דאמר להו דקדקתם אחרי הכי א"ל הגביה בין השמשות מהו אמר להו דקדקתם אחרי ונימא להו מקצת הגבהה היתה מהיום ומקצתה למחר הכי נמי קאמר להו דקדקתם אחרי ולא העליתם בידכם כלום ולרבי יוסי גמר מלאכה לרבי אליעזר ו] פטור הא שמענא ליה דמחייב [ד] דתנן ד) רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ואחד על האריג חייב אמר רב יוסף רבי יוסי אליבא דר"א הכי מתני רבי אליעזר אומר האורג שלשה חוטין בתחלה ושנים על האריג חייב: א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי: תניא א"ר יהודה פוטרו היה רבי יהושע אף מאשם תלוי שנאמר [1] כי תחטא ולא ידע פרט לזה שידע שחטא אמר לו ר"ש זהו שמביא אשם תלוי שנאמר ועשה ולא ידע וזה לא ידע במה עשה אבל ספק אכל חלב ספק לא אכל צא ושאל עליו אם מביא אשם תלוי אם לאו מאי הוי עלה ת"ש חטא ולא ידע במה חטא או [ה] ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי מאן שמענא ליה דאמר חטא ואין ידוע במאי חטא מביא אשם תלוי ר"ש וקא תני ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי שמע מינה ס"ל לרבי שמעון ספק חטא ספק לא חטא מביא אשם תלוי: ר' שמעון שזורי ור"ש ז] אומר לא נחלקו כו' ח] אם כן מה ת"ל [2] אשר חטא בה פרט למתעסק: אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה מתעסק בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה א"ל רבא לרב נחמן והא תינוקות דכי מתעסק דמי ה) ותנן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת ושכח ומל את של אחר השבת בשבת רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע [ו] פוטר עד כאן לא פטר רבי יהושע אלא משום דקסבר טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור אבל מתעסק בדבר דלאו מצוה אפילו רבי יהושע מחייב אמר לו הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה חייב איתיביה רב יהודה לשמואל ט] ר' יהודה אומר אפי' מתכוין ללקט תאנים וליקט ענבים וליקט תאנים שחורות וליקט לבנות וליקט שחורות ר"א מחייב חטאת ורבי יהושע [ז] פוטר והא הכא י] מתעסק הוא ורבי יהושע נמי לא קא פטר אלא מן מינא למינא אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב אמר ליה ו) שיננא שבוק מתני' ותא יא] בתראי הכא במאי עסקינן כגון שאבד מלקט מלבו יב] נתכוון ללקט ענבים ושכח וסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים דרבי אליעזר סבר הרי נעשתה כוונתו ורבי יהושע סבר הרי לא נעשתה יג] כוונתו ומחשבתו

מתעסק בחלבים. כגון חלב ושומן לפניו ונודע שזה חלב וזה שומן ונתכוון לאכול שומן והביט למקום אחר והלכה ידו אל החלב ואכלו אי נמי חלב וחלב לפניו וסבור שהוא שומן ונתכוין לאכול חתיכה זו ואכל את זו ולא דמי לשוגג דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן: **מתעסק בעריות.** כגון נתכוון לבוא על אשתו נדה וסבור טהורה היא יד] אחותו ואשתו לפניו ונשמטה אשתו ולא ידע ובאה אחותו במקומה ולא דמי לשוגג דשוגג כגון שנתכוון לזו עצמה וסבור שהיא אשתו: **אלא מתעסק** (ב) **בשבת.** להכי אתא קרא למיפטריה. מתעסק בשבת מפרש לקמיה: **מלאכת מחשבת.** שחשב ונתכוון למלאכה זו עצמה: **משכחת לה.** מתעסק בשבת כגון שנתכוון כו': **להגביה.** פטור לדברי הכל דהאי מתעסק הוי דלא נתכוון לשום חתיכה: **דקדקתם אחרי.** כלומר נלחתוני וקפחתוני: **הגביה.** חפץ בין השמשות שבין שבת ליום הכיפורים כדי להוציאו דאהגבהה חייב מיד שיש הגבהה שהיא הוצאה כגון שהיא סמוך לרשות הרבים והוא עומד ברשות הרבים מהו היכי מצית למימר התם מקצתה היום ומקצתה למחר: **דקדקתם אחרי.** וחשבתם לנצחני ולא הועלתם כלום דאיכא למימר נמי מקצת הגבהה היום ומקצת הגבהה למחר: **ולר' יוסי.** נהי נמי דמקצתה היום ומקצתה למחר טו] (הוא) גמר מלאכה הוא אמאי קאמר לדברי הכל פטור והא שמעינן ליה לרבי אליעזר דמחייב: **ושנים על האריג.** כל השיעור הוא זה. ובתחלה היינו טעמא דבעי שלשה משום טז] דסתרי דשנים אינן מתקיימין אבל הכא איכא למימר חציו היום וחציו למחר: **כי תחטא ולא ידע ואשם.** גבי אשם תלוי כתיב: **מאי הוי עלה.** דספק אכל ספק לא אכל אליבא דר"ש: **חטא ואינו יודע במאי חטא.** כגון חלב ונותר לפניו ולא ידע איזו מהן אכל או ספק חטא או ספק לא חטא כגון שומן וחלב לפניו: **תינוקות היינו מתעסק.** שנתכוון למול את זה ומל את זה ושוגג כגון שהיה מתכוין לזה עצמו אבל סבור שנולד בשבת: **בדבר דלאו מצוה.** כגון נתכוין לתאנה זו ולקט את זו: **מקלקל בחבורה חייב.** דהכי אמרינן בבבא קמא בפרק המניח את הכלב (דף לד:) כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר: **אבל בחד מינא אפילו רבי יהושע מחייב.** יז] ואת אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד (ג) מינא: **אפילו ר' יהושע מחייב.** דלאו מתעסק הוא שהרי ללקיטת תאנים נתכוון וליקט תאנים אף על גב דאביי ורבא לא פטרי במתעסק אלא במתכוין להיתר כגון לחתוך את התלוש יח] אבל שמואל אפי' במתעסק באיסור פטר מדקנסיב הש"ס למילתיה מלאכת מחשבת אסרה תורה משמע שיתכוין יט] בו: **ותא בתראי.** תריץ כוותי דמתעסק פטור והכא לאו מתעסק הוא דאותה שנתכוין אותה ליקט ומאי טעמא פטר רבי יהושע כגון שאבד מלקט מלבו מחשבה ראשונה של לקיטה אבדה מלבו ושכחה כגון שנתכוין ללקוט ענבים ושכח וכסבור תאנים בעינא והלכה ידו על הענבים וליקטן בלא מתכוון הרי נעשית בקשתו שלענבים היה צריך כ] (ד) [אבל לא נעשית מחשבתו] שבשעת לקיטה חשב על התאנים ועכשיו נמצא שלא נעשית מחשבתו ואנן תרוייהו בעינן בקשתו ומחשבתו:

כא] **לשון** התוספות דאיתמר נתכוין להגביה התלוש וחתך המחובר. לפי מה שפירשנו צריך לומר ועלה בידו מחובר אותו עצמו כב] שמתכוון לו דאי חתך מחובר אחר אמאי נקט נתכוון לתלוש אפי' נתכוין למחובר פטור כמו ההיא דשתי נרות ונתכוון לכבות את זו וכיבה את זו ורבינו שלמה יצחקי לא פירש כן: **דהא** לא איכוון לחתיכה דאיסורא. ואם תאמר שוגג נמי דכל התורה כולה לא מתכוון לאיסור ויש לומר דכל התורה כולה כשאמר מותר הוא בשוגג בדבר שהוא ידוע לנו שהוא איסור אבל הכא מתכוון לדבר שהוא היתר לכולי עלמא אם היה כפי מה שהוא סבור ולכך פטור משום דהוי מתעסק: **אבל** בחד מינא אפילו רבי יהושע כג] מחייב. לכך פריך לשמואל ולא פריך לאביי ורבא דלעיל משום דלשמואל איירי בהכי במתכוין לאיסור כד] ומיפטר מטעם מלאכת מחשבת אבל לאביי ורבא לא פריך משום דאינהו לא איירו בהכי אלא איירו שנתכוון להיתר דפטור מטעם בה פרט למתעסק דהכי סוגיא דלעיל: **הכא** במאי עסקינן שאבד מלקט מלבו כגון שנתכוון כו'. ובהא פליגי ר' אליעזר ורבי יהושע כדמפרש הש"ס וניחא עתה דלא פריך הא בחד מינא חייב דלכוותיה בחד מינא קמיירי כגון שנתכוון ללקט תאנים הללו ושכח וכסבור תאנים אחרים בעינא שהם מצד אחר והלכה ידו על התאנים הראשונים ומשום הכי חייב כיון דמעיקרא לתאנים הללו נתכוון דהא דפטור מטעם מלאכת מחשבת בנתכוון לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר איירי שלא אבד מלקט מלבו שלא נתכוון מעולם [אלא] לאותו מחובר הראשון:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ג מהל' שגגות הלכה ז [טור אה"ע סימן כ]:
ב מיי' שם:
כג ג מיי' פ"ז שם הל' יא:
כד ד מיי' פ"ט מהל' שבת הלכה יח וכחכמים:
כה ה מיי' פ"ח מהל' שגגות הל' א:
כו ו מיי' שם פ"ב הל' ח:
כז ז מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ט:

◆

תורה אור השלם

1. וְאִם נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדַע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה יז
2. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׂעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: ויקרא ד כג

◆

מוסף רש"י

המתעסק בחלבים ועריות. כשעלה בידו חלבים ועריות היה מתעסק ולא נתכוין לכך, כל מתעסק קרי ליה שאינו מתכוין בדבר זה כלל (סנהדרין סב:). **מלאכת מחשבת אסרה תורה.** שחשב לעשות זאת (שם) שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול (ב"ק כו:) שנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל, ומלאכת מחשבת שהעושה אותה מתכוין למלאכה גמורה אלא ששגג בשבת, או סבור שמלאכה זו מותרת (זבחים מז. וכעי"ז חגיגה י:). **נתכוון להגביה את התלוש.** כגון דנפל סכין בערוגת הירק ונתכוין להגביהו, וחתך את המחובר פטור. דכתיב אשר חטא בה ודרשינן פרט למתעסק בדבר אחר ועשה דבר זה, ושוגג היכי דמי כגון שנתכוין לכך אבל שגג דסבר שאין היום שבת או סבר שמלאכה זו מותרת, וזה מתעסק בהגבהה היה ולא בחתיכה (שבת עב:). **ר' אליעזר אומר.** אתא לפרושי שיעור אורג שמנו באבות מלאכות דתנן התם שני חוטין (שבת קה.). **האורג שלשה חוטין בתחילה.** אם זו תחילת אריגתו של בגד, **ואחד על האריג.** אם מוסיף הוא על האריג שיעורו באחת, דמצטרף עם השאר (שם). **ר' אליעזר מחייב חטאת.** דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה הוא ועבד ליה חבורה שלא לצורך (שבת קלז.).

◆

רבינו גרשום

ומתעסק במאי אי בחלבים ובעריות. כגון כסבור רוק הוא ובלעו והיה חלב. ובעריות כגון שנפל מן הגג ונתקע בערוה. האי חייב הוא שכן נהנה. אלא פרט למתעסק בשבת בדבר היתר ובא לידי איסור שלא מדעתו דפטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה דכל מלאכות ילפינן ממשכן ובמשכן כתיב מלאכת מחשבת. פרט למתעסק בדבר אחר. והיכי דמי מתעסק דשבת פטור. לרבא ואביי דפליגי במסכת שבת: לרבא. כגון שנתכוון לחתוך שום מאכל תלוש וחתך מחובר שלא נעשה מחשבתו: תנא בברייתא. אמר להן ר' יוסי לחכמים דיקדקתם אחרי והשבתוני תשובה נצחת: הכי אמרו ליה. והכי אהדרו לדבריך שאתה אומר מקצת מלאכה עשה היום ומקצתה למחר ופטור דלא עשה מלאכה שלימה ביום אחד הגביה בין השמשות מהו כגון שהיה עומד ברשות היחיד בין השמשות והגביה חפץ מרשות הרבים דמשעה דאגבהיה חייב לטעמא דמאן דאמר דלא בעי עקירה צורך הנחה אלא הגבהה הויא אב מלאכה גמורה והגבהה אפשר להיות כהרף עין, וליכא למימר מקצתה היתה היום ומקצתה למחר והלכך אמר להם דקדקתם אחרי והשבתוני. ואיכא דאמרי הגבהה בין השמשות במכה בקורנס על הסדן בההיא הגבהה אהדרוה דהויא מאבות מלאכות ואין בה שהות: ונימא להו ההיא הגבהה נמי הות מקצתה היום כגון דהגבהה הוה היום והכאה בסדן למחר דהא קא סבר ר' יוסי בין השמשות כהרף עין: הכי נמי קאמר להו. ודקדקתם אחרי דקאמר דאין בדבריכם כלום: ולר' יוסי גמר מלאכה לר' אליעזר הא שמענא דחייב דקאמר ואחד על האריג חייב דהיינו גמר מלאכה והכא נמי בהגבהה דבין השמשות ליחייב על גמר מלאכה דגמר מלאכה הויא ביום אחד ואמאי פטר בה ר' יוסי: אמר רב יוסף ר' יוסי אליבא דר' אליעזר הכי מתני ר' אליעזר אומר ושנים על האריג חייב דבגמר מלאכה הוי בשיעור מלאכה גמורה כדקאמר טעמא במסכת שבת חד חוט סתר תרי לא סתרי וכיון דבגמר מלאכה בעי שיעור מלאכה הילכך פטור שאני אומר מקצתה עשה היום ומקצתה למחר: נפש כי תחטא ולא ידע. אם חטא אם לאו כגון ספק חלב ספק שומן: פרט לזה [illegible] מעין אי זו מלאכה: א"ל ר' שמעון. אדרבה זהו עיקר עצמו שמביא אשם תלוי שנ' ועשתה ולא ידע שודאי [illegible] ביא את אשמו: אבל ספק אכל חלב ספק לא אכל. דפשיטא לך דמביא אשם תלוי אינו פשיטא אלא צא ושאל [illegible]

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין סב:], ב) [סנהדרין סב: ביצה יג: חגיגה י: ב"ק כו: ס. זבחים מז.], ג) שבת עב., ד) שבת קה. לעיל יז., ה) שבת קלז. פסחים עב., ו) [ברכות לו. וש"נ ועמ"ש על גליון חגיגה טו: בס"ד],

◆

שינויי נוסחאות

א] בס"ז וע"ש. (גליון), לגי' הש"מ והב"ח מקום תיבות אלו הם להלן: **ב]** לפרש"י צ"ל אלא מתעסק וכו' בבה"ז. (גליון, וכ"ה בש"מ) : **ג]** בשבת דפטור דהא אמר רב נחמן אמר שמואל מתעסק בחלבים ובעריות חייב שכן נהנה מתעסק בשבת פטור מ"ט. (ש"מ) : **ד]** פטור. ס"י נ"א דכי איכוין לחתיכה דתלוש איכוין. (ש"מ) : **ה]** אמר ר' יוסי לא נחלקו. (ש"מ) : **ו]** תיבת פטור נמחק. (ש"מ) : **ז]** שזורי ור"ש אומרים לא. (ש"מ) : **ח]** מתיבת א"כ עד תיבת למתעסק נרשם עליהן למחקן. (ש"מ) : **ט]** אמר ר' יהודה אפילו. (ש"מ) : **י]** הכא דמתעסק הוא. (ש"מ) : **יא]** ותא אבתראי הכא. (ש"מ) : **יב]** מלבו כגון שנתכוין. (ש"מ) : **יג]** נעשתה בקשתו ורבי יהושע כו' לא נעשתה בקשתו ומחשבתו. (ש"מ) : **יד]** ואחותו. (ש"מ) : **טו]** למחר הא גמר מלאכה היא ואמאי. (ש"מ) : **טז]** ס"א דסברי. (גליון) : **יז]** מחייב דלאו מתעסק הוא שהרי ללקיטת תאנים נתכוין וליקט תאנים ואת אמרת מתעסק בשבת פטור דמשמע בסתם ואפילו בחד מינא אע"ג דאביי ורבא, והד"א, ותיבות אפילו ר' יהושע מחייב נמחק. (ש"מ) : **יח]** תיבת אבל נמחק. (ש"מ) : **יט]** שיתכוין לזו, הס"ד. (ש"מ) : **כ]** צריך, הס"ד, ומה"ד, לא נעשה בקשתו ומחשבתו שבשעת. (ש"מ) : **כא]** תיבות לשון התוספות הם סוף דיבור הקודם, וכאן מה"ד דאיתמר. (ש"מ) : **כב]** עצמו שנתכוין לו. (ש"מ) : **כג]** מחייב ואת אמרת מתעסק בשבת פטור ומשמע בסתם אפילו בחד מינא ואע"ג דאביי ורבא לא פטרו אלא במתכוין להיתר שמואל אפילו מתעסק לאיסורא פטר ע"כ לשון הקונטרס וקשה שהרי אפילו במתכוין לאיסור פטרי כמו בההיא דשתי נרות דולקות כדפרישית לעיל אלא נראה לכך. (ש"מ) : **כד]** לאיסור מדפטר מטעם. (ש"מ) :

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי דחלבים ועריות חייב שכן נהנה אלא מתעסק דשבת פטור דאמר רב נחמן אמר שמואל המתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה המתעסק בשבת פטור מ"ט מלאכת מחשבת כצ"ל: **(ב)** רש"י ד"ה אלא מתעסק דשבת וכו' דשבת מפרש: **(ג)** ד"ה אבל בחד וכו' בחד מינא ומשני דכאן אפילו רבי יהושע כצ"ל והד"א: **(ד)** ד"ה ותא בתראי וכו' שלענבים היה צריך בזה פוטר שבשעת לקיטה:

◆

שיטה מקובצת

מתעסק בשבת פטור מ"ט מלאכת מחשבת אסרה תורה. עיין בהשמטות: הגביה בין השמשות מהו. עיין בהשמטות: ולימא מקצת הגבהה היתה מן היום וכו'. עיין בהשמטות: אמר ליה רבא לרב נחמן והא תינוקות כו'. עיין בהשמטות: הואיל ומקלקל בחבורה כו'. עיין בהשמטות: חייב. עי' תוס' שבת דף (עב) [עה.] (תד"ה מתעסק הוא): [רש"י ד"ה מתעסק כו'] כגון חלב כו' עד אל החלב ואכלו ולא דמי לשוגג כו'. וכן פי' מתעסק דעריות ובחנם פי' כן דשוגג היינו שנתכוין לחתיכה זו עצמה אבל סבור שהוא שומן וה"ה דמצי למימר דשוגג זהו אומר מותר דהוי שוגג כו': [שם בא"ד] ולא דמי לשוגג וכו'. גליון ועוד יש לפרש שוגג היינו אומר מותר לאכול חלב דהוי שוגג בכל התורה כולה חוץ מלענין גלות דטובא בשגגה כתיבי. (תוס' כת"י): [שם ד"ה מתעסק כו'] טהורה היא. לא הבנתי זה הלשון דהיינו נתכוין לחתיכה עצמה של חלב וסבור שהוא שומן שאמר רש"י לעיל שהוא שוגג וכך היה לו לומר אשתו טהורה ואחותו עמו בבית ונתכוין לבא על אשתו ונשמטה אשתו ולא ידע ובא אחותו במקומה א"נ אשתו נדה ואחותו עמו בבית ונתכוין לבא על אשתו ובא על אחותו והיינו דומיא דמתעסק דחלב דפי' רש"י בעצמו לעיל: [שם ד"ה ותא בתראי וכו'] תרוייהו בעינן בקשתו ומחשבתו. אבל מתעסק אחר כגון דנתכוין ללקוט מחובר זה וליקט את זה אפילו זה בצד זה פטור לד"ה אפילו לר' אליעזר שהרי לא נעשית בקשתו שמעולם לא נתכוין לאותו מחובר שליקט. כן מצאתי בגליון גמרא ישנה: [תוס' ד"ה (לשון התוספות) דאיתמר וכו'] ורש"י לא פירש כן. דמשמע ליה דר"י מיירי במתעסק ממש דפטר ר' יהושע בב' מינין אפילו מתעסק בדבר אסור פטור ותמהני אם פטר ר' יהושע דלכאורה מחייב וא"כ למה נאמר כו' פי' בדבר שהוא אמת שהוא מותר כגון להגביה את התלוש וחתך את המח[illegible]

[illegible]

א) נל"ל דאבד מלקט מלבו [illegible]

[illegible]

א) נל"ל או.

מתיב רב אושעיא (א)רבי שמעון שזורי ורבי שמעון אומרים לא נחלקו על דבר שהוא א]משם אחד שהוא חייב אלא [על מה נחלקו] על דבר שהוא משום שני שמות שרבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר ורבי יהודה מאי קאמר דפליגי בנתכוין ללקט ענבים ולקט תאנים שחורות ולקט לבנות ענבים ותאנים שחורות ולבנות מאי ניהו שני שמות היינו רבי שמעון ור"ש שזורי רבי יהודה מאי אתא לאשמועינן אלא לאו מתעסק איכא בינייהו דרבי יהודה סבר מתעסק חייב ב][ור"ש] ור"ש שזורי סברי מתעסק פטור לא מתעסק דברי הכל פטור והכא בהא קא מיפלגי דרבי שמעון ג]שזורי סבר (א) שכח מלקט מלבו בשם אחד דברי הכל חייב כי פליגי בשני שמות ר' יהודה סבר לא שנא בשם אחד ולא שנא ד] בשני שמות פליגי רבא אמר ליקדם איכא בינייהו (ב)והתניא א היו לפניו שתי נרות דולקות ה](ארוכות) ונתכוין לכבות את זו וכיבה את זו להדליק את זו והדליק את זו ו]פטור ב להדליק ולכבות וכיבה והדליק בנשימה אחת חייב [בשתי נשימות פטור]ז] פשיטא מהו דתימא לא איתעבד מחשבתיה דהא להדליק מעיקרא בעי ולבסוף לכבות וכי עבד מעשה כיבה ובסוף הדליק הוא ואימא פטור קא משמע לן נהי דאקדומי (נמי) לא מקדים אחורי נמי לא מאחר תנו רבנן (ג)החותה גחלים בשבת חייב חטאת רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אלעזר ברבי צדוק ג חייב שתים מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות במאי עסקינן אי דקא מיכוין לכבות ולהבעיר מאי טעמא דמאן דפטר ח] אלא דלא קא מכוין להבעיר מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי רבי אלעזר ורבי חנינא דאמרי תרווייהו ד כגון שנתכוין לכבות העליונות כדי להבעיר את התחתונות דתנא קמא קסבר מקלקל בהבערה פטור ורבי אליעזר ברבי צדוק ט] אמר חייב וכן אמר רבי יוחנן בנפח שנו אמר רבי י] יוחנן עד כאן לא נתגלתה טעמא של הלכה זו יא]אמי בר אבין ורב חנניא בר אבין דאמרי תרווייהו

מאי ניהו ב' שמות. קא סלקא דעתך השתא שחורות ולבנות נמי כשני מינין דמו ואי ר' שמעון ור' שמעון שזורי נמי כרבי יהודה מוקמי פלוגתייהו בנתכוין ללקט את זה ולקט את זה רבי יהודה מאי אתא לאשמועינן: **אלא לאו מתעסק איכא בינייהו.** יב]דשמעיה רבי יהודה לרבי שמעון שזורי דאוקי פלוגתא באבד מלקט מלבו אבל במתעסק דברי הכל פטור ואתא איהו למימר אפילו נתכוין ללקט כו' הוי מתעסק הואיל ובאיסור נתעסק פליגי ומחייב רבי אליעזר ואפילו רבי יהושע לא פטר אלא בשני שמות אבל בשם אחד חייב ותמה אני כו' אם כן למה נאמר בה פרט למתעסק בהיתר או במתעסק באב מלאכה יג] ועשה אב מלאכה אחרת: **אבד מלקט מלבו בשם אחד.** שנתכוין לתאנה זו ושכח כסבור תאנה אחרת הסמוכה לה בעינא והלכה ידו על הראשונה דברי הכל חייב הואיל ולכך נתכוין תחלה ועוד כששכח מחשבתו לא חשב אלא באותו מין עצמו: **בשני שמות.** שנתכוין לתאנים ושכח וכסבור ענבים בעינא והלכה ידו על התאנים: **ורבי יהודה סבר.** אפילו בשם אחד פליגי וסבירא ליה דשחורות ולבנות שם אחד הן הואיל והן מין אחד. יד] (תוספות) מה שאמר במתניתין תמיה אני אם פטר בה ר' יהושע במין אחד שהרי נתקיימה מחשבתו. עד כאן תוספות: **ליקדם איכא בינייהו.** שנתכוין ללקט זו תחלה ואחר כך זו והלכה ידו על האחרונה טו] ר' שמעון ורבי שמעון שזורי סברי אם משם אחד דברי הכל חייב טז]הואיל ושם אחד הן וסוף סוף תרווייהו עבד יז] ולא איכפת לן במקדים המאוחר כי פליגי בשני שמות ר' אליעזר מחייב חטאת הואיל ולשניהן נתכוין ושניהם עשה ולא איכפת לן במקדים המאוחר ורבי יהושע פוטר הואיל ובשעת לקיטת כל אחת ואחת לא לזה הוא מכוין הוה ליה כמתעסק ופטור ורבי יהודה סבר אפילו בשם אחד פליגי אבל תמהני למה פטר הואיל וסוף סוף לשניהן נתכוין אבל במתעסק בעלמא שלא נתכוין אלא לאחת ולא עשאה ועשה את חברתה דכולי עלמא פטור: **והא תניא.** סייעתא דחיישינן למוקדם ומאוחר: **להדליק זו.** בשגגת שבת או בשגגת מלאכות: **והדליק זו פטור.** דהיינו מתעסק לא נתכוין אלא לאחת ולא עשאה ועשה את חברתה: **להדליק ולכבות.** כשהיה נר דולק ונר כבוי ונתכוין להדליק זה תחלה ואחר כך לכבות זה וכבה זה ואחר כך הדליק זה: **אם בנשימה אחת.** שנפח ומחמת הנפיחה כבה זה (ב) והדליקה חייב דליכא למימר הי מוקדם והי מאוחר: **בשתי נשימות פטור.** דלא נעשית כסדר: יח]**לא אתעביד מחשבתיה.** דאיכא למימר כבה ואחר כך הדליק: **החותה.** הממלא יט]כלים מלבור הגחלים: **מכבה העליונות.** שעכשיו נעשות תחתונות וכבות מחמת המשא של עליונות ומבעיר התחתונות שהיו כבויות מחמת המשא שהיה עליהן וכשהן עכשיו עליונות נתבערות: **מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי.** הא לא איכוין כ]לחדא ולגביה מתעסק הוא (ג): **כדי להבעיר את התחתונות.** כלומר להבערת התחתונות לא הוה צריך אלא לכבוי עליונות היתה עיקר כוונתו כא]שהיה נפח וצריך לפחמין נתכוין לכבות עליונות שהיו גסות ואף על פי שידע שיבערו התחתונות נתכוין לכיבויין של אלו על מנת שיתבערו אלו אף על פי שהוא כב]מקלקלם אלו: **מקלקל בהבערה.** כגון דנפח הוא כדאמר רבי יוחנן בנפח שנו דלא ניחא ליה לנפח להבעיר גחלים: **מקלקל בהבערה חייב.** דקיי"ל [ב"ק לד:] אף על גב דשאר מקלקלים פטורין חובל ומבעיר חייבין: כג]**אמי בר אבין כו' כגון שנתכוין.** לכבויי ולהבערה ואפילו הכי אהבערה פטור תנא קמא סבר לה כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצאת וליכא קרבן:

היינו ר' שמעון ור' שמעון שזורי. דעל כרחיך צריך לומר דהכי כד]פירושו דמילתיה לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שחייב כגון תאנים ותאנים ובאבד מלקט מלבו או לבנות ולבנות ושחורות ושחורות ואבד מלקט מלבו כדפי' לעיל על מה נחלקו על דבר שהוא משני שמות כגון ענבים כה]או תאנים או שחורות ולבנות ואבד מלקט מלבו כדמפרש לעיל טעמייהו דלא מצינו למימר לר' שמעון ור' שמעון שזורי על מה נחלקו על דבר משום שני שמות כגון שלקט תאנים או ענבים ואינו יודע מה לקט דמאי קמשמע לן כו]: **אלא** לאו מתעסק איכא בינייהו דרבי יהודה סבר דמתעסק חייב ור' שמעון שזורי ורבי שמעון סברי מתעסק פטור. כז]ורבי שמעון סבר דפלוגתיה דרבי יהושע ורבי אליעזר באבד מלקט מלבו ונתכוין ללקט תאנים ולקט ענבים או שחורות ולקט לבנות דשני מינין הן כדמפרש לעיל טעמייהו אבל במין אחד ובאבד מלקט מלבו לא נחלקו דלכולי עלמא חייב אבל במין אחד כח]דשלא אבד מלקט מלבו כגון שנתכוין ללקט אלו ולקט אחרות פטור משום מתעסק ורבי יהודה אמר אפילו כט]בנתכוין כו' ובשני מינים פלוגתייהו ובשלא אבד מלקט מלבו ומינה דייקינן דוקא בשני מינין אבל בחד מינא לכולי עלמא חייב כדדייק לעיל הש"ס ואמאי הא מתעסק הוא והדרן קושיין לדוכתיה והא דפשיטא ליה להש"ס האי שיטה דלרבי שמעון מתעסק פטור ומוקי פלוגתייהו באבד מלקט מלבו ולרבי יהודה מתעסק חייב ומיירי בשלא אבד דהכי משמע לישנא דמתניתין דר' יהודה מחייב טפי דקאמר ר"ש שזורי ור' שמעון אומרים לא נחלקו על דבר שהוא משום אחד שחייב כלומר דהתם ודאי חייב על מה נחלקו על שני שמות כו' כלומר דהתם איכא מאן דפטר ועל זה השיב ר' יהודה אפילו נתכוין ללקט תאנים כו' פליגי ואיכא מאן דמחייב ועוד מדקאמר תמה אני אם פטר בה רבי יהושע משמע דר' יהודה מחייב טפי:

מסורת הש"ס

א) [לעיל יט.], ב) תוספתא דשבת פי"ב ה"ג ע"ש, ג) תוספתא דשבת פ"ב ה"ז,

שינויי נוסחאות

א] שהוא משום שם אחד שהוא חייב על מה נחלקו על [ותיבת אלא נמחק]. (ש"מ): ב] וכ"ה בש"מ: ג] דרבי שמעון ור"ש שזורי סברי שכח. (ש"מ): ד] ולא שנא בדבר שהוא שני שמות. (ש"מ): ה] ליתא בתוספתא. (גליון), וגי' ש"מ: דולקות או כבות ונתכוין: ו] פטור. [בדפ"ר חייב, ונ"ב: בקלת ס"י כתוב פטור ורש"י גריס כן והתוס' בכמה דוכתא גרסי לעיל כרש"י ז"ל אבל הרא"ק גריס חייב. (ש"מ): ז] חייב בשתי נשימות פטור בנשימה אחת חייב פשיטא. (ש"מ): ח] ואלא דקא מכוין לכבות ולא קא מכוין להבעיר. (ש"מ): ט] ור' אליעזר ברבי צדוק סבר חייב [ותיבת אמר נמחק]. (ש"מ): י] ר' ירמיה [תיבת יוחנן נמחק]. (ש"מ): יא] ס"א אביי. (גליון, וכ"ה בש"מ): יב] דשמעינהו ר' יהודה לר"ש ורבי שמעון שזורי דאוקמי פלוגתייהו. (ש"מ): יג] מלאכה זו ועשה. (ש"מ): יד] מן תיבת תוספות עד סה"ד מוקף בחצאי לבנות. (ש"מ): טו] האחרונה תחילה ר' שמעון. (ש"מ): טז] דהואיל. (ש"מ): יז] עבד מחייב ולא איכפת לן במוקדם ומאוחר כי. (ש"מ): יח] ולא אתעביד מחשבתיה, הס"ד, ומה"ד, אחורי נמי לא מאחר. דליכא למימר. (ש"מ), נוסח הדפוס דאיכא למימר הוא ע"פ ברה"ז: יט] הממלא כלי מלבור. (ש"מ): כ] איכוין אלא לחדא ולגבי שניה מתעסק. (ש"מ): כא] כוונתו שהוא נפח וצריך לפחמין נתכוין לכבות עליונות שהן גסות. (ש"מ), בדפו"ר כתוב כוונתו שהרי, ועל זה הוגה שהוא, ולפנינו תיקנו שהיה: כב] שהוא מקלקל אלנן. הס"ד. (ש"מ): כג] אביי בר אבין. (ש"מ), אך בש"מ כ"י א': תימ' אמאי לא הגיהו הרב המגיה ז"ל כמו שהגיהו בגמ': כד] דהכי פירושא דמילתיה. (ש"מ), בדפו"ר פריך ועל זה הוגה פירושא ולפנינו תיקנו פירושו: כה] ענבים ותאנים. (ש"מ): כו] לן היינו דרבי יוסי. (ש"מ): כז] פטור דר' שמעון סבר דפלוגתייהו. (ש"מ): כח] בשלא אבד. (ש"מ): כט] אפילו נתכוין כו' דבשני מינים. (ש"מ):

הגהות הב"ח

(א) גמ' דר"ש שזורי סבר אבד מלקט מלבו וכו' ורבי יהודה: (ב) רש"י ד"ה אם בנשימה וכו' והדליק זה חייב: (ג) ד"ה מאי טעמא וכו' הוא פטור הס"ד:

שיטה מקובצת

ורבי יהודה מאי קאמר דפליגי. פי' אם כמו דשנינן לשמואל דמתעסק פטור ומתני' דר' יהודה מתוקמא באבד מלקט נעמיד מילתא דר"ש [ג"כ בהכי] א"כ ר"י מאי אתא לאשמועינן אלא לאו מתעסק כו' אבל לא רצה לומר איפכא דר"ש ור"ש שזורי סברי מתעסק חייב ור"י [סבר] פטור דלכאורה משמע לישנא דר"י אפי' במתכוין ללקוט תאנים ולקט ענבים ולא משמע כולי האי דאיירי באבד מלקט מלבו. (תוס'): **ור' יהודה מאי קאמר דפליגי במתכוין ללקוט ענבים** וכו', וכשאבד מלקט מלבו וכדפי' לעיל והיינו כו': **ור"ש סבר מתעסק פטור.** עיין בהשמטות: **רבא אמר ליקדם** כו'. עיין בהשמטות: **היו לפניו שני נרות דולקות או כבות** כו'. עיין בהשמטות: **נהי דאקדומי.** ובסמוך פליגי ת"ק ורשב"א אי מחייב אחת או שתים לפי דאמר להקדים איכא בינייהו. (תוס'): **ואלא דקא מכוין** וכו'. וליכא למימר משום הוי פסיק רישיה דא"כ מאי טעמא דמאן דפטר. (תוס'): **ור' אליעזר ברבי צדוק סבר חייב.** ואע"פ דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה יש לפרש דס"ל כר' יהודה דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב ובמקלקל בהבערה כר"ש דמחייב. (תוס'):

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"א מהל' שבת הלכה י ע"ש:

כט ב מיי' שם הל' יא:

ל ג ד מיי' פ"ז מהל' שגגות הלכה יב:

רבינו גרשום

אלא לאו מתעסק איכא בינייהו דר' יהודה סבר מתעסק. בכי האי גוונא בשני מינין חייב לדברי הכל ומשום הכי קאמר ר' יהודה תמה אני אם יפטור ר' יהושע בזה אלא אי זה מתעסק פטור אי כדרבא אי כדאביי: **ור' שמעון שזורי סבר.** במתעסק כי האי גוונא בשני מינין פטר ר' יהושע אלמא במתעסק בשבת פליגי וקשיא לשמואל דאמר דמתעסק בשבת דברי הכל פטור: **לא מתעסק דברי הכל פטור והכא בהאי פליגי דר' שמעון שזורי סבר נשתכח מלקט מלבו במשם אחד.** כגון שני גפנים ונתכוין ללקט אחת ושכח אותה שהיה בדעתו ללקוט וכסבור שהאחרת רצה ללקוט וכשבקש ללקוט אותה שהיה סבור הלכה ידו על הראשונה שנתכוון מקודם **דברי הכל חייב** הואיל ומין אחד ונעשית כוונתו: **כי פליגי בשני שמות.** בשני מינין דר' אליעזר סבר בשכח מלקט מלבו בשני מינין חייב שהרי נעשית כוונתו. ור' יהושע פוטר דסבר לא נעשת בקשתו ומחשבתו. **ור' יהודה סבר לא שנא במשם אחד ולא שנא בדבר שהוא משום ב' שמות פליגי** דר' יהושע פוטר נמי אפי' במשם אחד והכי מתרץ לה למתניתין, ר' שמעון שזורי אומר לא נחלקו כו' על מה נחלקו על שכח מלקט מלבו משני מינין דר' אליעזר כו', ורבי יהודה סבר ר' אליעזר דמחייב במשם אחד ואפילו אם נתכוון ללקט תאנים כו' דהיינו שני שמות אפילו הכי מחייב, ור' יהושע דפליג דפטר בב' שמות הכי נמי פליג במשם אחד דפטר וקאמר ר' יהודה אעפ"כ דאמינא דפליגי בתרויהו תמה אני אם יפטור בה ר' יהושע בשכח מלקט מלבו בשני מינין וכ"ש בשם אחד דפטר דתמה אני א"ל ר' שמעון אל תתמה דהיינו טעמא דפטר ר' יהושע משום דכתיב אשר חטא בה פרט למתעסק והאי הוי כמתעסק דשכח מלקט מלבו בשני מינין דלא נעשה בקשתו ומחשבתו. אבל מתעסק דשבת בעלמא דברי הכל פטור: **רבא אמר ליקדם איכא בינייהו.** דר' שמעון שזורי סבר כל דבר שהוא משום ב' שמות אם נתכוין ללקט אחד קודם והקדים וליקט חבירו קודם ר' אליעזר מחייב ור' יהושע פוטר ואמר ר' יהודה תמיה אני אם יפטר ר' יהושע במקדים דר' יהודה סבר דבמקדים מחייב ר' יהושע הואיל ודעתו ללקוט שניהם מה לי אם הקדים זה או זה. ואמר לו ר' שמעון שזורי לטעמיך א"כ אשר חטא בה למה נאמר ומשני פרט למתעסק והקדים האחרון דפטור. אבל מתעסק דשבת דעלמא פטור לדברי הכל: **והתניא.** סיועא דאשכחן ברייתא דדייקא בהקדמת האחרון לראשון: דתניא **היו לפניו ב' נרות דולקות. או ב'** כבות ונתכוין באותן שדולקות לכבות **את** זו קודם בשבת וכיבה **את** זו האחרת קודם או נתכוון על הכבות להדליק **את** זו קודם והדליק האחרת קודם **חייב** הואיל ושם אחד הן הדלקה לא איכפת לן אלא אי זו שיקדים חייב וכן כבייה דשם אחד הוא אי זו שיקדים חייב. אבל היו שתים אחת דולקת ואחת כבה דהיינו שתי שמות ונתכוין להדליק קודם וקדם וכיבה בלא דעתו והדליק באותה כבייה **בנשימה אחת** חברתה כגון שבאותה נפיחה שמכבה את זו הלכה השלהבת והדליקה חברתה **חייב** דההיא הדלקה לא הויא מאוחרת מכבייה כיון דבנשימה אחת הוו ואיתעבידא מחשבתיה. אבל **בשתי נשימות** שכיבה זו קודם בנפיחה אחת והדליק האחרת בנפיחה שנייה דהשתא כיון דבשתי נשימה הוי ההדלקה מאוחרת הלכך **פטור. ובנשימה אחת חייב פשיטא** כו': קמ"ל. כיון דבנשימה אחת כיבה והדליק **נהי דאקדומי לא מקדמא** ההדלקה **אחורי נמי לא מאחרא.** אלא בחדא [נשימה] כיבה והדליקה והלכך חייב: **החותה גחלים בשבת.** שלוקחן ממקום זה במחתה ומניחן במקום אחר **חייב שתים:** אחד מפני **שהוא מכבה את העליונות.** אותן גחלים כשמשימן על גבי הארץ: **ומבעיר את התחתונות.** אותן שהיו קודם תחתונות ועוממות נעשו עכשיו עליונות ולוחשות והיינו מבעיר: **כגון שנתכוון לכבות את העליונות.** שהן פחמין גדולות וחשובות לצורך נפחין וכן משימן על הארץ שיכבו **ולהבעיר את התחתונות** שהיו קודם תחתונות שיהיו עכשיו עליונות ומתכוון שיתבערו כולן לאפר הואיל והן גחלים דקים ואינו חושש להו דת"ק דלא מחייב אלא חד **סבר מקלקל בהבערה** שמפסיד שמבעיר הגחלים לאפר הוי **פטור: ור' אלעזר בר' צדוק** סבר מקלקל בהבערה חייב. וכן **אמר ר' יוחנן בנפח שנינו** דאמר כר' חנינא ור' אלעזר במתכוין לכבות את העליונות דהיינו לצורך נפח. **אמר** ר' **ירמיה עד כאן** עד שתירצם ר' יוחנן דבנפח שנו **לא נתגלה טעמה של הלכה** זו מ"ט מיחייב ר' אלעזר שתים: